

Emlékezés id. André Béla erdőmérnökre

Két emberöltőnyi idő telt el azóta, hogy 1945 tavaszán hazánk területén véget ért minden idők legvéresebb háborúja. Miután országunk katonapolitikai szerepe a háború vesztes oldalára állított bennünket, az első és második bécsi döntés következtében visszacsatolt országrészeink – velük jelentős erdőterületek, s az azokat kezelő erdőigazgatóságok – ismét a szomszédos országokhoz kerültek. Így, a visszaállított – máig be nem gyógyult sebet okozó – megalázó trianoni határok között kellett 1920 után negyedszázaddal később, immár másodszor, de már teljesen más történelmi helyzetben és jelleggel újrászervezni a magyar erdészetet.

A sorsfordító 1945-ös év, s az azt követő egy-két esztendő kezdetben demokratikus reményeket tápláló társadalmi történései az erdészeti politikában és gyakorlatban is alapvető változásokat hoztak, melyek mindenekelőtt a megszületett földreformtörvény alapján, erdeink zömének államosításában, s az ezzel járó merőben új feladatok kijelölésében és végrehajtásában jelentkeztek.

1945 tavaszára hazánkban – az ismét elvesztett erdőterületeink következtében – csupán hét erdőigazgatóság maradt meg. Ekkor olyan döntés született, hogy az erdőigazgatóságok számát tizenegyre kell emelni. Így rövid idő alatt négy, újonnan alakítandó erdőigazgatóság – Balassagyarmat, Eger, Pécs és Zalaegerszeg székhellyel – létrehozását kellett előkészíteni, megszervezni, melynek eredményeként 1945. július 1-jétől tizenegy állami erdőigazgatóság kezdhetette meg azt a hatalmas munkát, amit a megfelelő irányító és végrehajtó szervezeteik kiépítése mellett, az államosítás nem kis feladatai, s nem utolsósorban az ország újjáépítésének rendkívüli követelményei állítottak eléjük.

E rövid történeti bevezetés után, megemlékezésemben a mai ZALAERDŐ Zrt. első jogelődjeként számon tartott Zalaegerszegi Magyar Állami Erdőigazgatóság létrejöttében, különösen annak előkészítő munkáiban jelentős szerepet játszó, azt erdőfelügyelőség-vezetői mivoltában hatékonyan segítő id. André Béla erdőmérnök munkásságát kívánom vázlatosan bemutatni.

Id. André Béla 1900-ban született a Fejér vármegyei Válon. Felsőfokú tanulmányait 1920-1924 között végezte az M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolán, Sopronban. Erdőmérnöki oklevelének megszerzése után, Trianon

id. André Béla 1900–1959

következményeként kezdetben szakmájában nem tudott elhelyezkedni, s 1925 tavaszán Zalaegerszegen, az Államépítészeti Hivatal alkalmazta, mint Zala vármegye törvényhatósági útalapja terhére felfogadott napidíjas mérnököt. Hét év után vármegyei útbiztossá nevezték ki, s mint műszaki altiszt szolgált 1939 októberéig, amikor is a Szombathelyi M. Kir. Erdőigazgatóság M. Kir. Zalaegerszegi Erdőfelügyelősége átvette állományába.

Első, fontosabb szakmai beosztását 1941. augusztus 30-án kapta, kinevezték a szintén szombathelyi erdőigazgatósághoz tartozó M. Kir. Keszthelyi Erdőfelügyelőségi Kirendeltség vezetőjének, m. kir. főerdőmérnök rangban.

Egy év sem telt el, amikor 1942. június 2-től – miniszteriumi átiratban – „hasznos és eredményes munkájának teljes elismerése mellett” munkaköréből felmentették, s egyidejűleg a Földművelésügyi Minisztérium I./B Fatermelési és Faforgalmi Főosztályára rendelték fel Budapestre, ahol annak 3. sz. Erdőgazdasági, Üzemrendezési és Statisztikai Ügyosztályára osztották be, korábbi rangja meghagyásával.

Pályafutásának budapesti további alakulását döntően megváltoztatta egy hivatalos kiküldetése, amikor 1944. szeptember 30-án Komárom vasútállomáson lábtörést szenvedett, s huzamosabb betegszabadságra kényszerült, melyet felesége rokonságánál, Zalaegerszegen töltött. Felgyógyulásakor a szovjet hadsereg már körülfárta Budapestet, így minisztériumi szolgálati helyére nem tudott visszatérni. Miután a Zalaegerszegi Erdő-

felügyelőség vezetője, *Galambos József* m. kir. erdőtanácsos 1944 decemberében Ausztriába távozott, 1945 elején elfogadta ideiglenes megbízatással, az erdőfelügyelőség megüresedett vezetői posztját, s vezetésével a Zalaegerszeg városán is átvonuló harcokat követően – alig pár napi szünet után – 1945. április 1-jétől megkezdték a hivatalos munkát, megelőzve ezzel valamennyi zalaegerszegi és megyei közigazgatási szervet és intézményt.

Szakács Lászlónak a zalai erdők 1945. évi államosítását feldolgozó erdészettörténeti kutatásaiból ismerjük többek között azt is, hogy id. André Bélának jelentős érdemei vannak abban, hogy a zavaros időkben nem jutottak a pusztulás sorára az értékes zalai erdészeti dokumentumok, mivel személyesen mentette és őrizte meg az erdők törzskönyvét, az üzemterveket és az egyéb fontos nyilvántartásokat, amelyek pótolhatatlanok voltak a későbbiek során. Vezetésével az erdőfelügyelőség – felettes irányító szerv hiányában – teljesen önállóan dolgozott. Külön is jelentős volt az a tájékoztató jellegű tevékenység, amelyet az illegális fakitermelések visszaszorítása, megakadályozása érdekében végeztek. Az erdőfelügyelőség szervező munkájának volt köszönhető az is, hogy a meglévő zalai erdőgondnokságok többsége 1945 tavaszán már megkezdte a szakmai munkát, annak ellenére, hogy az állami erdőigazgatóság létrehozásáig és az államosítás folyamatáig még hónapok voltak hátra. Mindezek a momentumok, melyek elsősorban id. André Béla nevéhez fűződnek, igen fontos szerepet játszottak abban, hogy azután, 1945. július 1-jén – aránylag zökkenőmentesen – megalakulhatott a Zalaegerszegi Magyar Állami Erdőigazgatóság, *Kiss Lajos* m. áll. erdőtanácsos igazgatói kinevezésével és vezetésével, s egyúttal megkezdődhetett a zalai erdők döntő többségének államosítása.

Az újonnan alakuló zalai állami erdőgazdálkodás számára is eseménydús időszakban a Zalaegerszegi Erdőfelügyelőség kiemelkedő kezdeményező szerepét hangsúlyozta az 1945 őszi Csíkszeredából a Zalaegerszegi Magyar Állami Erdőigazgatósághoz került néhai *Pechtol István* erdőmérnök is, aki visszaemlékezésében – nem is nagy túlzással – úgy említi, hogy „...abban az időben erdőfelügyelőségből alakult meg az erdőigazgatóság, *Kiss Lajos* vezetésével”. A Zalaegerszegi Erdőfelügyelőség a valóságban akkor

még nem szűnt meg, sőt miután az erdőigazgatóság megalakult, annak szervezeti részeként működött tovább, s egyidejűleg id. André Béla végleges megbízást kapott az igazgatóságon belül, az erdőfelügyelőség vezetésére. Mindezen állapot egészen 1946. május 10-ig tartott, amikor is a MÁLLERD létrejöttével a Zalaegerszegi Erdőigazgatóságból különvált az erdőfelügyelőség, továbbra is azonban id. André Béla vezetésével. Külön említést érdemel, hogy mint kinevezett felügyelőség-vezető még az 1945-ös esztendő derekán munkatársaival meghatározó szerepet játszott a Zala megyében újonnan alakítandó állami erdőgondnokságok tervezetének elkészítésében. Szerteágazó munkája közepette, 1946 nyarán személyesen részt vett a herceg Esterházy hitbizományhoz tartozó lenti és csömödéri fűrészüzemek átvételében is. Az általa vezetett erdőfelügyelőség emberfeletti munkáját jól érzékelteti, hogy felügyeleti tevékenységük az akkori „nagy” Zala megye mintegy 110 ezer hektárnyi államosított erdőterületére terjedt ki, amely a mai ZALAERDŐ Zrt. erdőterületének kétszerese. Még a fordulat éve előtt, 1947 februárjában id. André Béla erdőmérnököt m. áll. erdőtanácsossá léptették elő.

A kommunista hatalomátvétel időszakában az erdőfelügyelőségi szakemberek

ket zömükben átadták a megyei mezőgazdasági igazgatóságoknak, megkezdve ezzel az erdőfelügyelőségek teljes felszámolását. Id. André Bélát a Zala Megyei Mezőgazdasági Igazgatósághoz helyezték át, erdészeti előadói munkakörbe. Ezt követően, 1950 októberében a Zala Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályán, az Erdészeti Csoportban kapott mérnöki beosztást. Két év után sikerült visszakerülnie az államerdészeti vonalra, a Zala Megyei Erdőgazdasági Egyesülés zalaegerszegi központjában lett birtokpolitikai előadó, majd az egyesülés megszűnése után átvette a Zalaegerszegi Állami Erdőgazdaság, ahol 2. sz. erdőművelési előadóként dolgozott, végezve az erdőgazdaság üzemterv szerinti gazdálkodásának felügyeletét.

Miután 1954-ben az újonnan alakult Országos Erdészeti Főigazgatóság egyik első intézkedései között – az állami erdőgazdaságok székhelyén – létrehozta az erdőrendezési felügyelői munkakört, id. André Béla e beosztásban újra a szakigazgatás területén dolgozott tovább korábbi munkahelyén, kezdetben az Állami Erdőrendezési Intézet, majd megszűnése után, 1957-től a főigazgatóság közvetlen irányítása alatt, a Zalaegerszegi Állami Erdőrendezési Kirendeltség személyi állományához sorolva, az 1959-ben sajnálatosan bekö-

vetkezett haláláig. A sors még megadta számára, hogy megérhesse erdőmérnök-hallgató, Béla fia hazatérését Kánadából, aki Sopronban, az ősi Alma Materünkben folytatta tovább 1956 előtt megkezdett tanulmányait.

Id. André Béla életútjából talán felsejlett, hogy annak az erdőmérnök-generációnak a jellegzetes képviselője, amelyet a trianoni traumát követő évek gyakran kilátástalan elhelyezkedési lehetőségei, majd az országgrész-visszaadások időszakában – ha rövid időre is –, a felcsillanó szakmai érvényesülés örömteli valósága, azután az 1945-ös év és azt követő esztendőök hősiei szakmai erőfeszítései, majd a kommunista diktatúra éveiben a régi erdőtisztek megalázó, egzisztenciális háttérbeszorítása, szakmai tudásuk lekicsinylése, az ezekkel gyakran együtt járó megrendült egészség, s következményként pedig nem ritkán a korai halál jellemezték.

Szaktárgy 65 évvel ezelőtti jelentős eseményeire emlékezve, a 110 éve született id. André Béla személyében egyben annak a magyar erdőfelügyelői karnak a hivatásteremtő helytállása, nagy munkája előtt is tisztelgünk, akik nélkül elképzelhetetlen lett volna az állami erdőgazdálkodás alapjainak lerakása.

Dr. Baráth László
ny. erdőmérnök

Erdészek a Rákosi időkben

1948 őszén történt ez a nem mindennapi esemény. A kilencéves *Fejes Dénes* – az erdőgazdaság későbbi vezérigazgató-helyettese – Gyöngyös utcáin lefüggönyözött ablakú gépkocsikból álló konvojot látott, amint az a Mátra irányába tartott fegyveres kísérettel. Az autók a Galyatezőre igyekeztek a szocialista országok vezető embereivel, köztük Rákosi Mátyással. A galyai Nagyszállóban tartott tanácskozást nagy titoktartás övezte, a környék lakói csak annyit tudtak, hogy a „Tájékoztató Iroda” ülésezik. Az épületet géppuskaállásokkal ellátott védelmi gyűrűvel vették körül, ehhez fákat kellett kivágni. Fejes Pali bácsit – a rudolfanyai erdészt (Dénes apja) – rendelték ki embereivel a munkák elvégzésére, tőle hallottunk a részletekről.

Ma már tudjuk, hogy a nagy értekezleten hangolták össze a tennivalókat a szocialista övezet államai erőteljes moszkvai irányítás mellett. A részleteket nem ismerjük, annyi azonban bizonyos, hogy a következő időkben ke-

mény intézkedések indultak országon belül a munkáshatalom megerősítésére, a reakciós „burzsoá” elemek háttérbe szorítására, az egyházi szervezetek, személyek leépítésére. A vezetői beosztásokba munkások közül kiemelt embereket helyeztek.

Az „erős kéz politikája” nagyon hamar megjelenik az erdészeti területén az egész országban. 1949 tavaszán megkezdik az erdőigazgatóságok átszervezését, ennek első lépéseként megszüntetik a MÁLLERD jól működő szervezetét, helyette létrehozzák a nemzeti vállalatokat, Egerben az Egri Erdőgazdasági Nemzeti Vállalatot. Ekkor még csak annyi a változás, hogy *Fodor Gyula* erdőmérnök igazgatót *Gonda Zoltánnal* váltják fel, aki már káder volt, a hatalom embere, és akit már vezérigazgatónak titulálnak.

A gondnokságok szervezete, a gondnokok személye most még változatlan, többségük már 45 előtt is ebben a formában működött. A gondnokok mellé

gondnokhelyetteseket állítanak be azaz a feladattal, hogy a politikai elvárásokat érvényesítsék. A tarka képet mutató gondnokhelyettesi állományról korábbi írásaimban már szóltam.

Gonda Zoltán kinevezése utáni első értekezletét a felsőtárkányi Lambot-ház előtt tartja a gondnokok és gondnokhelyettesek részére. Az erről készült fotót érdemes szemügyre venni: egy első látásra jelentéktelennek tűnő részletnek szimbólikus jelentősége van. A vezérigazgató háta mögött a falon kötőba van falba építve, ezt letakarták egy ötágú csillagba helyezett erdészcsillaggal. A letakart táblán Samassa felirat olvasható, az épület ugyanis 45-ig érsekségi tulajdon volt az erdőkkel együtt, a tábla egy korábbi egri érsekre emlékeztet. Azzal, hogy a táblát ötágú csillaggal felülírták, a rendszer egyházellenes politikáját fejezték ki.

A másik itt bemutatott fotó 1949. május elsején készült a felvonulás után az egri Deák Ferenc utcán (röviddel ezután Sztálin utca, majd Lenin utca, 89-től újra Deák